

SITNA TVAR U EUHARISTIJSKOM POSTU

Prof. Karlo NOLA

Već sam BS 1964, br. 2. prikazao nauku najnovijih moralista da i u euharistijskome postu postoji »parvitas materiae«.

Ovo mišljenje je posebno obradio i obranio prof. Rinaldi sa tri članka u reviji »Perfice Munus«, Torino, prosinac 1963, ožujak 1964. i svibanj 1964. godine. Prema tim člancima izradio sam i ja spomenuti prikaz. Što sam duže o tome mislio, to sam se više uvjeravao o opravdanosti toga mišljenja. Kako je svima moralistima poznato, parvitate materiae nemaju samo oni naravni i Božji propisi koji zabranjuju rem intrinsece malam. To su oni propisi koji su »ex toto genere suo graves«. O njima Noldin piše: »Ovi ne pripuštaju parvitate materiae, a ti su: psost, krivokletva, bludnost, čovjekoubojstvo, povreda ispovjedne tajne i zloporaba sakramenata. — Dočim parvitate materiae pripuštaju grijesi po svojoj vrsti teški (peccata ex genere suo gravia), a ti su grijesi oni kojima se vrijeđa bonum finitum divisibile. Iako je krađa grijeh, ona je »djeljivo dobro« i može spasti na malu količinu. Isto je kod molitve, slušanja mise, posta ili povrede nečije časti.«¹

Euharistijski post nije ni naravna ni božanska zapovijed, nego samo crkvena. Ako afirmativne Božje zapovijedi pripuštaju parvitate materiae, mogu to još i više crkvene, ako Crkva nije što posebno odredila da se zbog unutarnjih i velikih razloga ne smije odnosni propis prekršiti ni u maloj stvari. Dvije ili jedna kap vode koja se ulije u kalež, jest vrlo malena stvar, i ne bi značio ništa taj prekršaj, da nije Crkva, zbog velike slikovitosti te kapi vode u otajstvenom tijelu Kristovu, strogo naredila da se ulije »modicissima aqua«.

Jednako propisi Crkve o valjanosti čina ne pripuštaju parvitate materiae: godina novicijata mora trajati točno godinu dana — »per annum integrum continuum« (kan. 555, § 1, br. 2). I jedan sat manje čini novicijat nevaljanim. Valjan brak ne može muškarac sklopiti ako nije navršio 16 godina: »ante decimum sextum aetatis annum completum« (kan. 1067). I jedan sat ranije, brak je nevaljan. Ali to su samo naredbe o valjanosti čina.

1. NOLDIN — *Summa Theologiae Moralis*, Oeniponte, 1960. vol. I. br. 297.

Euharistijski post jest prosta crkvena zapovijed i radi samo de licito et illicito.

Dok sam gornji prikaz pisao (lipnja 1964), euharistijski post je trajao tri sata prije pričesti. I dok su se tada moralisti pravdali, smije li se taj post prikratiti za 4—5 minuta, najednom je sv. Otac Papa skratio taj post za ništa manje nego dva sata. Od 1953. do konca 1964. Sveta Stolica je izdala deset dekreta kojima je pomalo ublaživala strogost euharistijskog posta. A glasa se da će euharistijski post biti potpuno dokinut. »Nije čudno da i to bude, rekao je jedan liturgista; ta i Krist je prvu misu rekao i apostole pričestio pošto je večerao — postquam coenavit«. A zašto sve to?

Načelo i razlog za tu praksu izradila je konstitucija »Christus Dominus« riječima: »ut quam largissime eiusmodi legi (de Communionem saepius recipienda) omnes fideles obtemperare facilius queant«. Istu je misao papa Pijo XII g. 1956. izrazio ovako: »da se olakša i omogućiti svakidašnja pričest koju Crkva toliko želi i koja je preko najnovijih olakšanja u euharistijskom postu htjela da još više otvori vjernicima vrata svetohraništa.«²

Kod tolike želje Crkve, da se vjernici češće pričješćuju i zbog njih olakšica u euharistijskom postu, posve je logično zaključiti da Crkva pripušta i parvitate materiae također u euharistijskom postu, bez koje bi izostale mnoge pričesti.

Sam Rinaldi ističe da je ljeti 1964. prisustvovao jednom kongresu talijanskih moralista, i tu se razgovaralo o njegovu novom mišljenju. Rinaldi ističe: »I nijedan (neppure uno) od tih profesora nije se izjasnio protivan ;pače jedan poznati moralista iz gornje Italije me zamolio da ga više ne ubrajam među svoje protivnike. Mnogi su mi savjetovali da nastavim u produbljanju te nauke i da objavim postignute rezultate«.³

Konačno, ističe Rinaldi: »Nije se našao nijedan moralista, koliko nam je poznato, koji bi smatrao uputnim da se suprostavi tome mišljenju. Zbog toga sam ja i nadalje mišljenja da je mišljenje de parvitate materiae probabilno, pače i probabilnije negoli protivno«.⁴

Od svega ovoga, koliko god se tome nitko ne protivi, mala bi korist bila ako se praktično ne utvrdi, kolika bi ta parvitas materiae bila u praksi, jer konačno moralka je više praktična negoli teoretska znatnost. Tako moralisti Aertnys-Damen, kada govore o crkvenom postu, izričito ističu: »Potrebno je označiti količinu hrane koja krši post i odrediti količinu hrane za večeru i za zajutak do stalne mjere; inače bi nastala velika pometnja i neslaganje u praksi«.⁵

Zbog ovih razloga morao se naći jedan moralista koji bi prvi označio mjeru za parvitas materiae u euharistijskom postu. Taj prvi jest:

2. RINALDI: *Perfice Munus*, Torino — II. 1965. str. 99.

3. RINALDI: n. d. — V. 1965 — str. 309.

4. RINALDI: n. d. II. 1965. str. 92.

5. AERTNYS-DAMEN — *Theologia Moralis*, Taurini — 1939. vol. I. br. 1054. nata 1.

isti gore spomenuti prof. Rinaldi, koji je za tu svrhu u »Perfice munus« II, 1965. napisao članak: »Određenje malenkosti stvari u euharistijsko-me postu«.

Da uputimo naše čitatelje, i mi ćemo ovdje iznijeti:

I. Mišljenje profesora Rinaldija

II. Mišljenje drugih moralista

III. Konačno, naše mišljenje.

Ö D G O V O R

Ad I. Količina parvitas materiae po prof. Rinaldiju

1. *Mjera s obzirom na vrijeme:* Ta količina bila bi četvrtina vremena euharistijskog posta. Dakle, tko bi nešto uzeo 15 minuta kasnije od početka sata posta i onda se pričestio, taj bi griješio smrtno, jer se četvrti dio smatra pars notabilis. A tko bi uzeo 12-13 minuta kasnije od početka sata, taj bi griješio malim grijehom, jer je 12-13 minuta parvitas materiae odnosno na cijeli jedan sat. Rinaldi to izvlači iz Noldinova pravila: »U propisima koji propisuju pod teški grijeh određenu materiju može se kao pravilo uzeti da je četvrti dio odnosne određene materije *znatni dio* (pars notabilis); a dio manji od četvrtine — zbog malenkosti stvari — bio bi *malen*, osim da bi se po sebi ili zbog posebne nakane morao nazvati znatnim dijelom.«⁶ Isti Noldin piše na drugome mjestu: »Da se prosudi kolika je malenkost stvari u zavjetima čija se materija zavjetuje u cjelini (per modum unius), propuštena materija treba se ocjenjivati ne apsolutno nego relativno na svu obećanu tvar — i to tako da se samo treći ili četvrti dio cjeline ima uzeti kao znatan dio, koji se ne bi mogao ispustiti bez velikoga grijeha.«⁷ S ovim pravilom Noldinovima slažu se: Lojano, Zalba pa i Genicot.⁸

2. *Mjera obzirom na tvrdnu hranu prije pričesti.* — Za ovu mjeru Rinaldi je uzeo analogiju iz crkvenog posta. Tko bi uzeo tvrde hrane oko 120-130 grama i pričestio se, taj bi teško griješio, a količina do 110 grama bila bi parvitas materiae. Ali i ova parvitas materiae od 110 grama mora biti uzeta kroz parvitate materiae vremena (kroz 12-13 minuta), jer inače bi bio veliki grijeh u odnosu na vrijeme, pa i ako ne bi bio velika materija u odnosu na hranu.

Rinaldi se pozivlje na sve moraliste kojih je opće mišljenje da bi u crkvenom postu materia gravis bila oko 120-130 grama. Ti su moralisti Vermersch, Tanquerey, Lehmkuhl, Billuart, Fanfani, Zalba i Pighi.⁹

3. *Mjera za nealkoholna pića.* — Analogno kao i za hranu Rinaldi i ovdje stavlja mjeru za veliku tvar oko 120 grama. Dakle, oko 110 grama ne bi bila velika tvar. Tako jedna šalica juhe, čaja ili mlijeka ne bi bila velika tvar ni veliki grijeh.

6. NOLDIN: n. d. I. br. 297. 3 b.

7. NOLDIN: n. d. II. 1961. br. 215.

8. RINALDI: n. d. II. 1965. str. 90.

9. RINALDI: n. d. II. 1965. str. 97.

4. *Mjera za alkoholna pića i likere.* — Velika bi tvar bila za vino ili pivo oko 120 grama. Jedna čaša manje ne bi bila velika tvar.

Za likere Rinaldi stavlja materiam gravem oko 40 grama. Parvitas materiae bi dopirala od 30-35 grama, a to bi bila onakva mala čašica kakvom se pije liker po barovima ili parobrodima.

Što učiniti ako je netko pojeo ili popio do količine male materije a želi poći na pričest?

Ta mala materija, ako se netko hoće usprkos tome pričestiti nije po sebi veliki grijeh, nego mali. Hotimično se ne smije učiniti ni mali grijeh, osim da ispričava ozbiljan uzrok. Takav uzrok nije svakidašnja a ni nedjeljna sveta pričest, a bila bi pričest za prvi petak, za veliku svetkovinu — Božić ili sv. Antu, a naravno da se i ne spominje uskrсна pričest. Pri koncu nam Rinaldi priznaje da je ove mjere određivao s priličnim kolebanjem (con non poca titubanza) pa moli i vruće želi da čuje mišljenje i drugih moralista koji su vredniji i sposobniji od njega, sa svrhom da se znanstveno prouči ta osjetljiva i vrlo važna točka za moralku i pastoralku, pa i za ascetiku.¹⁰

Ad II. Mišljenje drugih moralista

Pratio sam kroz godinu 1965-66. talijanske crkvene revije: *Perfice Munus* — Torino, *Palestra del Clero* — Rovigo, i *Rivista del clero Italiano* — Milano. Pogledao sam više puta i u njemačke i francuske pastoralne listove. I zapazio sam da su se samo dvojica moralista specijalno osvrnula na mišljenje Rinaldijevo »de parvitate et quantitate materiae in ieunio eucharistico«. A taj je P. Leone Babbini O. F. M. sa člankom »Parvità di materia nell' attuale legislazione nel digiuno eucaristico« u *Palestra del Clero* — Rovigo, od 15. srpnja 1965. i prof. P. Ubaldo Tamarelli O. P. u »*Perfice Munus*«, veljače 1966. Prof. Babbini napisao je ovaj članak kao odgovor na gore spomenuti poziv prof. Rinaldija. P. Babbini posve usvaja nauku prof. Rinaldija i njegovo razlaganje u »*Perfice Munus*« kroz godinu 1964-65. Jedino se odvaja u mjeri alkoholnih i bezalkoholnih pića. I to izražava ovako: »Ne slažemo se s njim što je izjednačio u mjeri bezalkoholna i alkoholna pića koja nije su likeri. Ne čini mi se da bi se šalica juhe mogla mjeriti sa šalicom vina, i to s razloga što je i sam Rinaldi postavio jednu mjeru za alkoholna pića a drugu za likere. Zbog toga, mjera za parvitate materiae imala bi se za alkoholna pića staviti 90 grama«. Za likere Babbini uzima istu mjeru kao i Rinaldi.¹¹

Što je s drugim moralistima?

P. Tamarelli O. P. zauzima protivan stav i odlučno odbija parvitate materiae in ieunio eucharistico. Svoju tvrdnju dobro potkre-

10. RINALDI: n. d. II. 1965. str. 99.

11. BABBINI: *Palestra del clero*, 1965. sr. 788.

pljuje citatima iz crkvenih konstitucija i uvažених аутора: Maroto, Merkelbach, Castellano i Boschi. Ali ipak priznaje: »Non mancano è vero coloro che sostengono un' opinione più larga corredandola di ragioni plausible« (doduše ima ih koji brane i šire mišljenje opravdavajući ga pohvalnim razlozima) (Perifice Munus, veljača 1966. str. 75-78).

U istome broju »Perfice Munus« Rinaldi mu odgovara i priznaje sve njegove navode, pače pripominje da strogo mišljenje zastupaju i Suarez i Lugo. Ali ističe da ima autora koji zastupaju i šire mišljenje, kao Have, Coronata, Regatillo, Urutia, Jone i drugi — pa, dosljedno, i šire mišljenje ima svoju vjerojatnost, kako mu priznaje i sam P. Tamarelli kada njihove razloge označuje kao »pohvalne« (plausibili). Opaža se da se P. Tamarelli poziva na starije autore, a Rinaldi na najnovije. I Rinaldi stoji na tome da se ne smije ništa uzeti kroz sat vremena prije pričesti, jer je to euharistijskim postom zabranjeno. Ali tim nije rečeno, kaže Rinaldi, da je jednako strogo zabranjena parvitas materiae kao i cijeli objed prije pričesti. Ovo je zabranjeno sub gravi, a prvo sub levi.

Rinaldi donosi i analogiju kako Crkva zabranjuje pričest onome »koji nema ispravnu nakanu i koji nije pristojno obučен«. Svi autori uistinu drže da se ne smije doći na pričest u nepristojnom odijelu, ali ipak priznaju da više puta ta nepristojnost, ako nije velika, nije veliki nego mali grijeh. Logično bi se dalo zaključiti, izvodi Rinaldi, da može biti malih prekršaja protiv euharistijskog posta ako nije količina hrane ili vremena bila velika (str. 78-85).

Osim ova dva, drugi se moralisti nijesu u revijama izrazili ni pro ni contra. To bi nekako značilo da ne odobravaju Rinaldijeve mjere. Ali to ipak ne bi značilo da su mu i protivni, jer bi se sigurno našao još koji drugi koji bi ustao i osudio Rinaldijevo mišljenje. To više što su profesori moralke i pastoralke na to i dužni snagom kan. 1397: »Dužnost je svih vjernika, a osobito klerika i onih koji su postavljeni na crkvena dostojanstva, pa i onih koji se odlikuju naukom, da prijave biskupu ili Apostolskoj Stolici knjige koje budu smatrali za pogibeljne«. Ako svi šute a morali bi govoriti — znači da odobravaju.

Istini za ljubav, mora se spomenuti da je prof. Rinaldi primio više privatnih protestnih pisama protiv svoga takvog pisanja de parvitate materiae; a osobito su značajna dva. On je ta pisma sam objelodanio i na njih odgovorio. Iz pisama se i odgovara vidi da se ovi protesti ne tiču suštine pitanja i da autori pisma nisu u predmetu vještaci. Jedan je naime protestirao jednako protiv malenkosti stvari u euharistijskom postu, kao i kod slušanja mise. Ne pripušta naime malenkost stvari ni kad slušanja mise; ona se mora slušati sva, od početka do kraja. — Naprotiv, svi moralisti pripuštaju malenkost stvari kod slušanja mise. Drugi nije pripuštao da incommodum grave može ispričati od malenkosti stvari u euharistijskom postu, jer bi onda, kaže on, veliki stid u ispovijedi ili velika dosada u crkvi ispričavala uopće i od slušanja mise i od ispovijedi. Ovoga je Rinaldi poučio, da je jedna stvar: incommodum internum et per se, a posve druga: incommodum externum et per

accidens.¹² Da je koji peritus (vještak) protestirao — taj protest bi bio tiskao u bilo kojoj reviji, i Rinaldi bi na nj legalno odgovorio, raščistio pojmove i razbistrio pitanje.

Profesori moralke, iako neslužbeni, u stvari su prvotno »naučitelji Crkve«. I njihova je dužnost da osvjetljaju svako nejasno pitanje. Uzmimo slučaj kad je papa Pavao VI imenovao cijelu komisiju, ne biskupe, nego naučitelje moralke da prouče pitanje o pilulama. Stariji moralisti su točno označili granice između maloga i velikoga grijeha, kao npr. govorili su da udaljenost od 5 km od crkve ispričava od slušanja mise. Tako su odredili da se u dan posta za zajutak može uzeti do 60 grama i da je gravis materia uzeti 60 grama mesa u petak.

Tako je Noldin još u izdanju od 1905. na str. 421 (*De praeceptis*) označio da bi bio smrtni grijeh ukrasti siromahu jednu ondašnju austrijsku krunu (za koju se onda moglo kupiti 5 kg kruha ili 2 kg mesa), radniku 2 krune, obrtniku i trgovcu 6 kruna, srednjem bogatašu 10 kruna, a pravom bogatašu 20 kruna.

Ne smije se čekati i tražiti da Crkva sve potanko označi, jer bi to bi bila neka pravna statistika. A to je za Crkvu nemoguće, jer bi se i ona morala služiti moralistima i svršila bi moralna znanost. Pravna i moralna znanost moraju se primjenjivati na praksu života; i u tome je njihova služba Crkvi.

Što se do sada moralisti nisu doticali toga pitanja tome je valjda razlog što se prosti viernici, naviknuti dugom životnom praksom, koja nije pripuštala nikakve malenkosti stvari u euharistijskom postu, još strogo drže toga propisa i nije im ga ni teško obdržati, jer ne obavezuje nego samo za jedan sat.

Kada dođe do češćega prekršaja i toga jednoga sata, onda će se i moralisti morati zamisliti hoće li i kada će takve pripustiti na sv. pričest. Baš u zadnje vrijeme imao sam ova dva slučaja: jedna starija željela se pričestiti ali, kaže, »popila sam kafu bit će blizu jedan sat«, a druga da je ispila jedan bonbon nema još jedan sat. Kako se u oba slučaja radilo o čestoj pričesti od same pobožnosti, nisam ih pričestio iako sam, strogo govoreći, mogao.

Da je to bila pričest za prvi petak, ili za Božić, ili za koju veću svetkovinu, onda bih se morao malo bolje zamisliti u izloženo pitanje de parvitate materiae i nastojao bih ga riješiti in favorem petentium, jer je vruća želja Crkve »ut quam largissime huic legi satisfacere valeant«.

Ad III. Naše osobno mišljenje

Osobno usvajam mišljenje Rinaldijevo, da se ima pripustiti parvitas materiae i u euharistijskome postu. To znači — u teoriji. Ali u praksi, tj. u određivanju kolika je ta parvitas materiae u konkretnom slučaju, stavio bih tri opaske upućene na izlaganje prof. Rinaldija.

12. RINALDI: n. d. VI. 1965. str. 361 i X. 1965. str. 527—530.

1. Ja bih razlikovao »parum« od »parvitas materiae«. Načelo je: »Parum pro nihilo reputatur«. »Parum«, po mome mišljenju, u odnosu na vrijeme bilo bi 2 minute, odnosno s obzirom na materiju 5 grama. Ovakvi su slučajevi: ako kuharica okuša hranu i proguta, ako netko nehotice pozoblje zrno grožđa ili ispije nehotice mali bonbon. Vrijeme i tvar moraju se uzeti copulative, to znači da se materija do 5 grama ima uzeti u roku od 2 minute i poslije početka sata. Ovi bi se mogli pričestiti iz same pobožnosti, jer »parum pro nihilo reputatur«.

2. Parvitas materiae jest nešto više od »parum«. To je ona mjera koja bi po sebi bila mali grijeh, ali ne veliki.

a) S obzirom na vrijeme, stavio bih 10-12 minuta najviše, više od 12 minuta smatrao bih velikom materijom.

b) Preširoka mi se čini usporedba Rinaldija sa crkvenim postom, koji za parvitas materiae stavlja do 110 grama. Sam kršćanski osjećaj bježi od te usporedbe. U crkvenom postu samo se prekoračuje dozvoljeni usus. Za večeru se može uzeti oko 240 grama; ako prekoračiš još 120 grama bio bi veliki grijeh. U euharistijskom postu kroz onaj jedan sat nije ništa dozvoljeno, i ovaj post ima se smatrati strožim. I dozvoljena granična mjera morala bi biti manja. Po mom mišljenju, ta bi mjera bila oko 50 grama za tvrdi hranu i vino, a za mlijeko i čaj oko 60 grama; za liker nipošto više od 20 grama.

Ne tvrdim da je ova međa ispravna. Stvar valja pripustiti iudicio prudentium. Jednom se mora doći do neke mjere. Neka vještaci izraze svoj sud i ako se 6-7 vještaka slože u jednoj mjeri, onda je ona probabilna i može se sigurno u praksi njom sluziti. Dok se oko neke mjere ne okupi 6-7 (autora) moralista, nije sigurna ta mjera u praksi. Zbog toga mislim da i mjera Rinaldijeva nije sigurna za praksu — jer nema uza se 6 ili 7 autora.

3. Još imam jednu opasku na mišljenje Rinaldijevo. A to je: Rinaldi nam donosi odluku Kongregacije sakramenata od 25. VIII 1965. kojom je prvi put euharistijski post skraćen na jedan sat, ali samo za Francusku. Toj dozvoli dodana je opaska: »ali da ne bude sablazni«. — Dakle, mora se paziti i na sablazan, a osobito u provođenju u praksu ove malenkosti stvari kod euharistijskog posta. Kad bismo mi danas objavili vjernicima ove mjere Rinaldijeve, pa i moje, puno se bojim da bi to sablaznilo vjernike. Valjda zbog te sablazni Crkva je kroz 11 godina (1953-1964) ublažavala postepeno euharistijski post. Zbog toga mislim da bi se i ove mjere za malenkost materije imale pomalo uvažati u praksu među vjernike, i to na ovaj način:

S početka za dvije godine imali bismo uvesti u praksu samo onaj »parum«. Poslije dvije godine mogli bismo pripustiti i parvitate materiae, ali samo za one koji nehotice uzmu tu malu količinu.

U daljnje opet dvije godine mogla bi se pomalo dozvoljavati pričest i onima koji to hotimicno prekrše, ali samo ako im je veća potreba pričesti: Uskrs, Božić, prvi petak ili koja velika Gospina svetkovina ili slična prigoda.

Prof. Rinaldi zatražio je mišljenje, sud i mjeru i drugih vještaka. Neka i ovo bude moj doprinos za utvrđenje ispravne prakse i u tome delikatnome pitanju, do čega će se morati doći prije ili kasnije. Ako netko od naših moralista i pastoralista smatra uputnim da priloži svoje opaske, neka ih ponudi »Bogoslovskoj smotri«.

SUMMARIUM

Utrum in jejunio eucharistico parvitas materiae admitti possit necne? In provincia legis positivae versamur et solum quaestionem de licito et illicito attendimus. Attenta Ecclesiae cura ut fideles ad sacram communionem facilius accedere possint, non est dubium quin opinio de parvitate materiae in jejunio eucharistico seriam probabilitatem nanciscatur. Aliorum auctorum sequens opinionem qui quartam partem temporis unius horae putant notabilem, quoad materiam vero 120—130 grammata, observat auctor: »parum« in quaestione duo minuta, respective 5 grammata dicerem, »parvitatē materiae« quoad tempus dicerem infra 10—12 minuta sitam, quoad materiam infra 50 grammata pro cibo solido ac vino, pro lacte infra 60, pro potu alcoholico infra 20 gr. Cum tamen fidelium offendiculum oriri possit ex hac doctrina, prudenter agendum suadet auctor. Incipiatur igitur a »parum« et post duos annos transeat ad »parvitatē materiae«, sicut dictum est supra.